

Schriftlicht

Niet over één kam

P. Niemeijer

Gij liept goed. Wie is u in de weg gekomen, dat gij aan de waarheid niet meer gehoorzaamt? Die overreding kwam niet van Hem, die u roept. Een weinig zuurdeeg maakt het gehele deeg zuur. Ik voor mij ben van u overtuigd in de Here, dat gij geen andere mening zult hebben. Maar wie u in verwarring brengt, zal zijn straf hebben te dragen, wie hij ook zij.

(Galaten 5:7-10)

In allerlei situaties kunnen we geroepen worden een oordeel te vellen. Dat is werk op het scherp van de snede. Een paar voorbeelden.

Een kerkenraad moet zich buigen over de toelating tot het avondmaal van een asielzoeker. In het land van herkomst was hij lid van een kerk van een andere traditie dan de gereformeerde. Is hij verantwoordelijk voor alles wat in zijn vroegere kerk wordt gedaan en geloofd en moet hij dat eerst als dwaling erkennen? Of moet je over zijn vroegere kerk niet eens willen praten en hem zonder reserve aanvaarden? Hoe moet je oordelen als kerkenraad?

Het kan ook zijn dat je te maken krijgt met christenen uit andere kerken. En dan kerken waarin dwaalleer voorkomt. Moet je vandaaruit een rechte lijn trekken naar alle leden van die kerken en ze allen voor ongelovigen houden? Of moet je je over die dwaalleer niet druk maken? Hoe oordeel je zorgvuldig?

Als gereformeerde kerken werden we geplaatst voor een oproep tot bekering door een aantal broeders en zusters die van oordeel zijn 'dat onze Gereformeerde Kerken officieel, in haar meeste kerkelijke vergadering, de kenmerken van de ware kerk niet meer vertonen.

Integendeel, de kenmerken van de valse kerk zijn zichtbaar geworden' (LATEN WIJ ONS BEKEREN. DE GEREFORMEERDE KERKEN NA 'ZUIDHORN': EEN OPROEP TOT REFORMATIE, p. 81). Dat is een vérstrekkend oordeel over de kerk die belijdt tempel van God te zijn. De oproep verscheen in een advertentie, ondertekend door veertig broeders en zusters. Hoe moet een kerkenraad daarover oordelen? Zijn ze alle veertig op dezelfde manier verantwoordelijk voor hun bejegening van de tempel Gods (1 Kor. 3)?

Waarom veroordeelt de Catechismus in zondag 30 niet alle misgangers en misvierders, maar de mis zelf? Is er verschil tussen de leer van de mis en de concrete misganger? Moet je misschien zelfs onderscheid maken tussen de ene en de andere misganger?

Ik heb niet de pretentie in dit artikel een sluitende theorie te bieden voor dit soort vragen. Dat kan ook niet. Er valt voor een gebroken werkelijkheid geen sluitende theorie te leveren. Toch worden van ons wel concrete keuzes en beslissingen gevraagd. Met het oog daarop vraag ik in dit artikel aandacht voor een aantal algemene overwegingen, die in de praktijk nog aangevuld en in concrete situaties nader afgewogen moeten worden.

Het verschil met het begin

Het was met de Galaten indertijd zo mooi begonnen. Toen Paulus hun het Evangelie was komen brengen, hadden ze hem met open armen ontvangen. Als een bode van God, ja als Christus Jezus zelf, schrijft de apostel (4:13,14). Ze hadden de Geest ontvangen op zijn prediking (3:2,5). De vrucht van de Geest en de kracht van de Geest waren onder hen aan het licht gekomen. Er heerste blijdschap en geloof. Paulus vat het samen in: u liep goed! En het

woord dat hij voor 'lopen' gebruikt, ziet niet op slenteren of sukkelen of kuieren. Het is een woord uit de atletiek: rennen, hardlopen. Een mooi getuigenis dus van de Galaten: ze zetten alles op alles en de 'vorm' was er ook! Het was een gemeente waar dynamiek in zat. Die ervoor 'ging'.

Maar zo was het niet gebleven. Inmiddels moet de apostel constateren dat ze aan de waarheid niet meer gehoorzamen. Onthutst hoor je Paulus vragen: wie is u in de weg gekomen? Wat voor krachten zijn hier actief? Waar komt dit vandaan? Zo was u toch helemaal niet? Nee, zo waren ze niet! Maar zo was het wel geworden!

Onze vertaling heeft in vers 7: wie is u in de weg gekomen? Wie heeft u dwars gezeten, gehinderd? Eigenlijk gaat het nog om wat ergers. De apostel gebruikt een woord dat ziet op het vernielen en onbegaanbaar maken van een weg. Het wordt wel gebruikt in militair verband. Voor het bewust stukhakken van wegen en het onklaar maken van bruggen. Je maakt het mensen onmogelijk die weg nog te gebruiken. In de atletiek geeft het woord aan dat het je onmogelijk wordt gemaakt om de wedstrijd uit te lopen. Je kunt niet verder, het is over!

Wie is de schuldige?

Dat de Galaten aan de waarheid niet meer gehoorzaamden, lag kennelijk niet aan henzelf. Zij liepen goed! Hun huidige stagnatie schrijft Paulus toe aan factoren van buiten. Wie is u in de weg gekomen? Door wie is u het verder lopen onmogelijk gemaakt?

Paulus weet zeker: dat is niet door God gebeurd! Want het was zijn Geest die hen de weg van het Evangelie had doen gaan! En de Here maakte hun ook het v erder gaan niet onmogelijk, Hij bleef hen er juist toe roepen! Dat u niet meer gehoorzaamt, schrijft Paulus dan ook in vers 8, komt niet door God 'die u roept'. Niet: geroepen h eft, in het verleden. Maar: roept, tegenwoordige tijd! De Here breekt de weg niet op, Hij roept u juist om door te rennen! Waar komt het dan vandaan, dat de Galaten de wedloop hebben opgegeven?

Als we heel de brief lezen, zullen we het ons zo moeten voorstellen: er zijn bij de Galaten mannen gekomen die hun een ander evangelie verkondigd hebben dan zij van Paulus hebben gehoord. Wat die boodschap precies geweest is, doet op dit moment niet zoveel terzake. Waar het in dit artikel om gaat, is dat ze met een ander evangelie kwamen.

Kennelijk hebben ze dat overtuigend weten te brengen! Met kracht van argumenten. Je prikte er maar zo niet doorheen. Paulus gebruikt in vers 8 tenminste het woord 'overreding'. Het klonk allemaal heel overtuigend. En de Galaten hadden er niet tegen opgekund. Dat was de Galaten in de weg gekomen. Daardoor waren ze niet meer gehoorzaam aan de waarheid. De apostel schetst een ernstige situatie. De Galaten zijn 'in verwarring', zegt vers 10. Het klinkt als een understatement. Ze zijn in gevaar. Er is hun een ander evangelie gebracht. En zij zijn erdoor bedorven. Ze zijn aan de waarheid niet meer gehoorzaam. En dat terwijl het allemaal zo prachtig begonnen was in Galati . En de christenen daar zich wellicht van geen kwaad bewust waren. En van hun kant nog altijd het idee hadden dat ze net zo dachten als Paulus en als vroeger.

Het is een waarschuwing aan ons. Wat is het een rijkdom om onder het Evangelie te mogen leven. Maar niemand moet denken dat daarmee alle gevaar bezworen is en waakzaamheid niet meer hoeft. De Schrift waarschuwt ons voortdurend voor valse gerustheid en gearriveerdheid. Wees nuchter en op uw hoede. Overal steekt telkens weer de dwaalleer de kop op. En er is maar een beetje zuurdeeg nodig om het hele deeg zuur te maken.

De verwarring van de Galaten moet ons niet alleen waakzaam maken, maar leert ons ook bescheidenheid en zachtmoedigheid. Niemand moet oordelen vanuit een ivoren toren. Vanuit een hoge zetel waar je je onaantastbaar voelt. Je kunt jarenlang gereformeerde kerk geweest zijn, maar dat houdt de zonde echt niet buiten de poorten. Ook w j zijn vatbaar voor zonde en dwaalleer.

Compleet afgeschreven?

De Galaten zijn in verwarring. Ze zijn niet meer gehoorzaam aan de waarheid. Ze zijn ingepalmd door een ander evangelie. Zware termen, jazekeer! Maar op dát niveau stelt de apostel de zaken.

Schrijft hij vervolgens in één klap heel de gemeente en alle leden ervan af?

Dat zeker niet! Hij spreekt in vers 8 over God die nog altijd 'roept'. De Here heeft nog geen gedane zaak gemaakt met de gemeenten in Galatië. Hij blijft ze roepen. Dat is een eerste punt dat van belang is bij ons kijken naar onszelf en naar anderen: de roeping van God. Wij moeten ervoor uitkijken dat we niet afschrijven wie door God nog steeds geroepen worden. Dan zouden we tegen de Here in getuigen!

Vervolgens horen we de apostel in onze tekst ook heel duidelijk onderscheid maken. Hij heeft het over 'u' - van wie hij overtuigd is dat ze geen andere mening hebben dan hij en dan vroeger - én over 'hen die u in verwarring brengen'. Paulus maakt onderscheid tussen de dwaalleraars en hun 'slachtoffers'. Sterker nog: hij geeft aan dat het in Galatië maar om een kleine groep van dwaalleraars ging. Hij heeft het immers over 'een weinig zuurdeeg' dat het hele deeg zuur maakt. Dat 'weinig zuurdeeg' is de kleine groep van dwaalleraars die de hele gemeente - het hele deeg - infecteert en bederft.

Het is belangrijk dat we het onderscheid dat de apostel maakt, niet vergeten. Er is verschil tussen de Galaten die in verwarring 'gebracht zijn', en degenen die hen in verwarring 'brengen'.

Waarom?

Van de Galaten zelf zegt de apostel: ik voor mij ben van u overtuigd in de Here, dat u geen andere mening zult hebben. Geen andere overtuiging en gezindheid dan ik heb en dan die u vroeger had, toen u goed liep.

Waarom zegt Paulus dat? Is het een uiting van beleefdheid? Een trucje om ze te vleien en in te palmen? In het begin van zijn brief heeft hij die weg al afgesneden. Als ik mensen trachtte te behagen, zou ik geen dienstknecht van Christus zijn (1:10)! En ergens anders in zijn brieven schrijft hij dat hij niet met sluwheid mensen wil winnen.

Het is geen handigheidje. Het is Paulus' overtuiging dat de Galaten dezelfde mening hebben als hij!

Maar waarop baseert hij dat? Onderschat Paulus de ernst van de dwaalleer? Nee, want hij omschrijft die als zuurdeeg die heel het deeg bederft.

Is het dan misschien zijn optimistische kijk op mensen in het algemeen en op de christenen in Galatië in het bijzonder? Vertrouwt hij op hun innerlijke kracht? Nee, want we moeten wel precies lezen. Paulus is niet overtuigd 'van de Galaten'! Hij is, zoals er eigenlijk staat, 'ten aanzien van' hen overtuigd. Hij is 'met betrekking tot' hen overtuigd.

En wat is de grónd van zijn overtuiging? Hij is overtuigd 'in de Here', die roept (vers 8). De Here is het, in wie Paulus vertrouwen heeft. De Here, die de goede Herder is. Die zijn gemeente leidt en beschermt en verzorgt. De schapen kennen zijn stem en zullen die zeker ook herkennen in wat Paulus schrijft. Nú zijn ze in verwarring. En ze hebben zich laten weglokken bij de Herder vandaan. Maar Paulus is ervan overtuigd dat ze in zijn brief de stem van hun Herder Christus zullen herkennen en zullen terugkeren op hun schreden. Paulus kent de Christus die zijn gemeente op het hart draagt en die voor haar bewaring bidt en eraan werkt. Deze Christus roept de Galaten en werkt in hen door zijn Geest. En die Geest zal hen de roep van Christus in het onderwijs van Paulus doen herkennen en Hij zal hen die roep doen volgen.

Wij kijken vaak naar mensen en hun opstelling. Maar laten we nooit vergeten dat de Here er is en dat Hij roept en dat zijn Geest werkt. Die schapen de stem van hun Herder, zodra ze die horen, doet herkennen. Daarom kun je in de kerk ook tolerantie oefenen. Niet een moderne tolerantie in de trant van: het maakt niet zoveel uit wát je gelooft. Maar een tolerantie uit vertrouwen op het werk van Gods Geest. Tolerantie onder het beslag van Gods Woord. Verdraagzaamheid om de ander te laten gróeien tot bekering en geloof.

Een paar tussentijdse conclusies

We trekken op dit moment alvast een paar conclusies:

1. We mogen nooit alle leden van kerken of gemeenten over één kam scheren. De apostel leert ons onderscheid maken tussen hen die in verwarring ‘brengen’ en hen die in verwarring ‘gebracht worden’, tussen dwaalleraars en hun ‘slachtoffers’. Die slachtoffers kunnen natuurlijk maar zo ‘verkondigers’ worden van de valse leer waaraan ze ten prooi gevallen zijn. Dan stappen ze als het ware zelf over naar de andere categorie. Maar we moeten in rekening brengen dat leden van een kerk waar niet de zuivere verkondiging het alleenrecht heeft, ook het ‘slachtoffer’ kunnen zijn van verwarring. En geen propagandisten. Ze kunnen meegezogen zijn zonder zelf precies door te hebben dat en waar de schoen wringt. Dat is trouwens ook intern, in onze eigen kerken, van belang. Er is onderscheid tussen hen die in verwarring brengen en die in verwarring gebracht worden. Met iemand die door een valse leer wordt meegezogen, heeft de kerk geduld. En ze onderwijst hem. Maar wie zijn valse leer actief gaat verbreiden, wordt daarop aangesproken. Dat kan en mag je niet dulden. Anders raakt het hele deeg bedorven.

2. In het voorgaande is sprake van ‘slachtoffers’. Dat bedoel ik ook echt: slachtoffers. Het gaat niet over mensen die van dwaalleer niets kwaads willen horen of die valse leer koesteren of er zelfs van profiteren. Nee, het gaat om slachtoffers! Mensen die hulp niet afslaan, maar aangrijpen! Zulke ‘slachtoffers’ móet je ook helpen. Als broeders en zusters. Paulus liet de Galaten niet aan hun verwarring over, hij hielp ze. Hij deed niets af van hun eigen verantwoordelijkheid. Hij zei niet: ach, jullie zijn slachtoffers en dus weegt het allemaal niet zo zwaar. Nee, hij zei: jullie zijn ongehoorzaam aan de waarheid en je moet weer verder met de wedloop. Hij schreef ze zijn brief. En hij vertrouwde erop dat ze zich door hem zouden laten helpen en dat ze door zijn onderwijs tot inkeer zouden komen. Paulus berustte niet in de situatie, maar deed wat hij kon. De Galaten moesten terug naar de Schrift en moesten breken met het andere evangelie! En waar die dwaalleer gekoesterd bleef door de dwaalleraars, zouden ze met die leraars moeten breken en zich voegen bij de kudde die Christus’ stem hoort en herkent en volgt. Geen ‘tolerantie’ zonder onderwijs!

3. Paulus’ vertrouwen inzake de Galaten was gebaseerd op de Here. Vertrouw niet op het goede van mensen. Op hun goede wil of hun goede bedoelingen. Maar zie op de Christus, die al de zijnen kent en ze op zijn hart draagt en verzorgt. Vertrouw op de Geest, die woont en werkt in allen die van Christus zijn. De werkelijkheid in de kerk kan gekenmerkt worden door verwarring en ongehoorzaamheid. Maar er is altijd ook een andere werkelijkheid: de Christus die de zijnen door vervolging en verleiding leidt en op zijn tijd door zijn Geest ook terechtbrengt.

Dat is ook een *belofte* voor ons. We kunnen door allerlei ontwikkelingen in kerk en wereld in verwarring verkeren. En geen weg weten in alles wat vandaag de dag op ons afkomt. Maar we hebben Christus’ belofte dat de schapen zijn stem zúllen herkennen uit duizenden. Laten we ons erin trainen die stem te kennen. Er zijn genoeg mogelijkheden voor bijbelstudie! Voor oefening in de godsvrucht!

Tucht over dwaalleraars

Wie u in verwarring brengt, schrijft Paulus in onze tekst. Dat staat in het enkelvoud. Maar dat enkelvoud betekent niet dat het maar om één persoon zou gaan. In 1:7 is sprake van ‘sommigen die u in verwarring brengen’: meervoud! En dat sluit aan bij het slot van vers 10. De apostel doet hier een algemene uitspraak over ‘wie ook maar’ de gemeente in verwarring brengt.

In verwarring brengen. Dat is méér dan: een andere mening propageren. Zo wordt vandaag dwaalleer vaak omschreven: een andere mening. Heel onschuldig. Maar Paulus noemt het: in verwarring brengen; ongehoorzaam maken aan de waarheid.

Wie dat doet, zal zijn straf hebben te dragen, schrijft Paulus.

Wat voor straf, zegt Paulus niet.

We kunnen denken aan de bestraffing van de kerkelijke tucht, zoals die heel concreet over de persoon en het ambtelijk functioneren geoefend moet worden (‘wie’ u in verwarring brengt, schrijft Paulus). Al gaat het maar om een paar dwaalleraars, zegt Paulus, de uitwerking van hun optreden zal gigantisch zijn. Er is maar een heel klein klontje zuurdeeg voor nodig om het hele deeg zuur te maken. Dwaalleer vreet door als hij niet gestopt wordt. Daarom: doe weg dat zuurdeeg. Al gaat het maar om één man. Wie afbreuk doet aan het Evangelie, is levensgevaarlijk. Bestraf wie u van Christus afvoert. Dat is opdracht voor elke kerk van Christus. Gesjoemel daarmee zal uiteindelijk leiden tot bederf.

Wie u in verwarring brengt, zal zijn straf hebben te dragen, ‘wie hij ook wezen mag’. Als er tucht nodig is, dan moet die geoefend worden. Hoe machtig en aanzienlijk of hoe sympathiek de desbetreffende dwaalleraar ook is en hoe dicht je ook bij hem staat. Hoeveel mensen hij achter zich heeft staan en wat voor kwaad hij de kerk ook allemaal berokkenen kan met zijn wraak. Wie u in verwarring brengt, zal zijn straf te dragen hebben, wie hij ook is.

Die tucht is naar haar aard niet als definitief bedoeld. Ze bedoelt juist tot inkeer te brengen en dwaalleraars op hun schreden te doen terugkeren. En als dat dan gebeurt, is er geen argwaan, maar blijdschap!

De straf van God

Voor dwaalleraars die door de kerkelijke tucht niet worden teruggebracht, wacht de straf van God. Daarmee zeg ik niet dat de kerkelijke tucht géén straf van God zou zijn, want tucht in de kerk wordt in Gods naam bediend: wie op aarde gebonden wordt, zal in de hemelen gebonden zijn; de tucht is sleutel van het hemelrijk.

Maar de Here kan zijn straf ook op een andere manier doen gevoelen. Rechtstreeks, buiten de dienst van de kerkelijke tucht om. Dat kan hier, in deze wereld, in de tijd. De Here kan dwaalleraars ineens door de mand doen vallen, zodat iedereen ze doorheeft en weghoort. De Here kan ze ook ziek maken en doen sterven.

Maar de Here straft ook in de eeuwigheid. Wie hier de Here heeft tegengestaan en zijn gemeente in verwarring heeft gebracht, zal zijn vonnis niet ontlopen. Al was hij hiér niet te stoppen en ontsprong hij de dans bij elke kerkelijke vergadering, de Here zal hem uiteindelijk oordelen op zijn dag.

De Here zal dat doen. De kerk kan niet oordelen over iemands hart. Onze tucht gaat over wat wij zien en horen van iemand. En die tucht gaat ook alleen maar over wie van de kerk zijn. Allen die buiten de kerk zijn, zal God oordelen. Hij. Niet wij. We moeten wel dwaalleer waar dan ook beoordelen: onderkennen en ons ervan distantiëren. Maar we mogen niemand buiten de kerk straffen. Dat heeft de Here aan Zichzelf voorbehouden.

En waar het om zijn oordeel gaat, zal ook niemand zijn rechtvaardige straf ontgaan.

Wie de gemeente van Christus in verwarring brengt en haar van Hem afvoert, zal zijn straf hebben te dragen, wie hij ook mag zijn.

Dat klinkt dreigend. Dat is het ook. Voor wie de gemeente in verwarring brengt!

Maar voor de gemeente van Christus zelf klinkt het bemoedigend. Want het betekent dat de Herder over zijn kudde waakt. Ook over de allerkleinsten. Wie hen verleidt, het zou beter zijn dat hij met een molensteen om zijn hals in zee geworpen en verzwolgen was.

De Here waakt over zijn kudde. Hoe sterk de tegenkrachten in deze wereld ook zijn en wat voor verwarring ze ook mogen stichten, de Here bewaart zijn kudde en zet eens alles recht. Zijn gemeente is zijn oogappel. Ze mag zich van zijn zorg en bescherming verzekerd weten. Wie zich ook tegen haar keert. De Almachtige komt voor haar op. Dan komt alles terecht!

Oordelen

We begonnen met een aantal situaties waarin we hebben te oordelen. We hebben gezien hoe gevaarlijk dwaalleer is. Die moet weerstaan en bestraft worden. Tegelijk zagen we dat er door Paulus onderscheid gemaakt wordt tussen wie in verwarring brengt en wie in verwarring gebracht wordt. Er zijn 'misleiders' en 'slachtoffers'. Er zijn 'gewitte graven' en 'schapen zonder herder'. Tegenover de een trad de Here Jezus anders op dan tegenover de ander.

Om dat nog even concreet toe te spitsen in de richting van die asielzoeker uit een andere traditie dan de gereformeerde: een kerkenraad zal erop uit zijn te achterhalen wat die traditie inhoudt. Om de achtergrond van de desbetreffende asielzoeker te kennen. En te weten waar eventuele knepen zitten. Tegelijk zal de kerkenraad hem of haar - wanneer hij of zij geen geestelijk leider is - niet vastpinnen op de standpunten uit die traditie: er is verschil tussen wie in verwarring brengt en wie in verwarring gebracht wordt. Een kerkenraad zal zo'n asielzoeker het onderwijs van de Schrift en de gereformeerde belijdenis voorhouden. En wanneer hij zich voor dat onderwijs niet afsluit maar zich ervoor openstelt, gastvrij aanvaarden. In vertrouwen op de Here die hem roept en op Gods Geest en Woord die werken in zijn leven.